

KONRAD ŚWIDER

Instytut Studiów Politycznych PAN

ORCID: 0000 0003 3861 7607

konrswider@gmail.com

BRICS i Szanghajska Organizacja Współpracy jako komplementarne formy instytucjonalne i geopolityczne?

BRICS and Shanghai Cooperation Organization as Complementary Institutional and Geopolitical Forms?

Słowa kluczowe:

BRICS, Szanghajska
Organizacja Współpracy,
instytucjonalizacja,
geopolityka, geoekonomia

Keywords:

BRICS, Shanghai
Cooperation Organization,
institutionalisation,
geopolitics, geoeconomics

BRICS i Szanghajska Organizacja Współpracy jako komplementarne formy instytucjonalne i geopolityczne?

Celem refleksji podjętej w artykule jest ukazanie zakresu instytucjonalnej i geopolitycznej komplementarności grupy BRICS oraz Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SzOW). Takie postawienie problemu wydaje się istotne w kontekście dynamicznych zmian, jakie zachodzą dziś w systemie światowym. Stany Zjednoczone, będące największym mocarstwem świata i głównym filarem obecnego porządku międzynarodowego, starają się zredefiniować w nim swoje miejsce i rolę wobec wzrostu potęgi mocarstw azjatyckich. Chiny, Indie i eurazjatycka Rosja, realizując swoją wizję policentrycznego świata bez amerykańskiej hegemonii, wiążą się w sojusze, powołując i wzmacniając nowe formaty współpracy o zasięgu globalnym (BRICS) oraz regionalnym (SzOW). Podmioty te różnią się składem członkowskim, zasięgiem geograficznym, charakterem, celami, stopniem zinstytucjonalizowania i genezą. Grupa BRICS pojawiła się w czasie, gdy SzOW już istniała i miała za sobą pierwszy etap ewolucji – od forum konsultacyjnego pięciu państw do pełnowymiarowej regionalnej organizacji międzynarodowej. Oba formaty współpracy zrzeszają dziś po dziesięciu członków, w tym czterech wspólnych: Chiny, Indie, Iran i Rosję. Ogólne cele tych struktur sprowadzają się do trzech kwestii: policentrycznego systemu międzynarodowego, niezależnego od Zachodu alternatywnego globalnego systemu finansowego oraz głębokiej reformy ONZ. Między członkami zarówno BRICS, jak i SzOW istnieje jednak wiele sprzeczności i konfliktów interesów, co w niektórych przypadkach prowadzi do gorących konfrontacji. Wysoka dynamika aktualnej sytuacji międzynarodowej nie pozwala jednoznacznie przewidzieć przyszłości tych podmiotów – czy relacje w ich ramach będą ewoluowały w kierunku luźnego sojuszu taktycznego, czy realnego partnerstwa strategicznego. Możliwe jest natomiast uchwycenie głównych tendencji, trendów i procesów. W niniejszym tekście będą one badane za pomocą metody porównawczej, analizy instytucjonalnej oraz analizy układu sił (metody geopolitycznej).

BRICS and Shanghai Cooperation Organization as Complementary Institutional and Geopolitical Forms?

The purpose of this article is to demonstrate the scope of institutional and geopolitical complementarity between the BRICS group and the Shanghai Cooperation Organization (SCO). This framing of the problem seems important in the context of the dynamic changes taking place in the contemporary world system. The United States, the world's largest power and a key pillar of the current international order, is attempting to redefine its place and role within it in relation to the growing Asian powers. China, India, and Eurasian Russia, pursuing their vision of a polycentric world without American hegemony, are forming alliances, establishing and strengthening new formats of cooperation with a global (BRICS) and regional (SCO) reach. These entities differ in part in their membership composition, geographic scope, nature, goals, degree of institutionalisation, and origins. The BRICS group emerged at a time when the SCO was already in existence and had already undergone the first stage of its evolution – from a consultative forum of five states to a fully-fledged regional international organisation. Both cooperation formats currently have ten members, including four common states: China, India, Iran, and Russia. The overall goals of these structures boil down to three issues: a polycentric international system, an alternative global financial system independent of the West, and a profound reform of the UN. However, numerous contradictions and conflicts of interest exist between the member states of both BRICS and the SCO, sometimes leading to heated confrontations. The highly dynamic current international situation makes it difficult to clearly determine the future of both entities – whether mutual relations will evolve toward a loose tactical alliance or a genuine strategic partnership. However, it is possible to identify key trends, tendencies, and processes. The scientific methods employed in this article include comparative analysis, institutional analysis, and power structure (geopolitical) analysis.

Geneza BRICS i Szanghajskej Organizacji Współpracy

Kształtowanie się pozimnowojennego systemu międzynarodowego

Dezintegracja Związku Radzieckiego i rozwiązanie go w grudniu 1991 r. zakończyły prawie półwiekową erę duocentrycznego systemu międzynarodowego, który powstał po drugiej wojnie światowej¹. Od 1945 r. między Stanami Zjednoczonymi a ZSRR, wspieranymi przez ich sojuszników, trwała nazywana zimną wojną intensywna rywalizacja ideologiczna, polityczna i gospodarcza, ostatecznie zakończona pełnym zwycięstwem Waszyngtonu. Na poziomach geopolitycznym i geoeconomicznym oznaczało to zdominowanie systemu światowego przez USA i transformowanie go w monocentryczny porządek międzynarodowy. Rozpad ZSRR, upadek radzieckiego modelu komunizmu, westernizacja jego środkowoeuropejskiej strefy wpływów i radykalne przemiany ustrojowe w państwach poradzieckich, tj. procesy demokratyzacyjne i przyjęcie kapitalistycznego systemu gospodarczego, potwierdziły amerykańską hegemonię i triumf idei liberalnej demokracji. Zwycięstwo w zimnowojennej konfrontacji pozwoliło Amerykanom na zainicjowanie nowej fali globalizacji – opartej na zasadach neoliberalizmu i osiągnięciach cyfrowej rewolucji naukowo-technicznej. USA dysponowały największym na świecie potencjałem politycznym, ekonomicznym, wojskowym i technologicznym, który zagwarantował im status jedyne go supermocarstwa. Przewagi te umożliwiły Waszyngtonowi przynajmniej względną kontrolę nad globalnymi procesami i światowym systemem ekonomicznym.

Już w połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. w powstałej po rozpadzie ZSRR Rosji i dużych krajach rozwijających się – Chinach, Indiach i Brazylii – zaczęły się jednak rodzić aspiracje do podniesienia swojej rangi w systemie międzynarodowym. Towarzyszyły temu wyraźne obawy wobec niekwestionowanej globalnej supremacji USA oraz stosowanych przez Waszyngton metod jej potwierdzania i egzekwowania w różnych regionach świata. Amerykańskie interwencje zbrojne, szczególnie przedłużające się okupacje Afganistanu od 2001 r. i Iraku od 2003, wpisywały się na poziomie retoryczno-propagandowym w amerykański hegemonistyczny

1 Zob. T. Okraska, *Ewolucja ładu światowego w okresie pozimnowojennym: zarys problemu*, „*Studia Politicae Universitatis Silesiensis*” 2013, nr 11, s. 253–286.

mesjanizm liberalno-demokratyczny (doktryny Wolfowitza i Busha)², co skutkowało brakiem zaufania wobec intencji Waszyngtonu, a nawet sprzeciwem, głównie w Moskwie i Pekinie.

Federacja Rosyjska, po rozczarowaniu politycznymi konsekwencjami swojego początkowego prozachodniego kursu, które wynikało z degradacji w gronie mocarstw i nieuznania jej przez USA za równorzędny podmiot geopolityczny, zaczęła odwoływać się do dziedzictwa ZSRR jako jego główny sukcesor. Dążyła do przeprowadzenia kontrolowanej z Moskwy reintegracji obszaru poradzieckiego z zamiarem przekształcenia go w swoją wyłączną strefę wpływów³. Chiny z kolei – ideologicznie komunistyczne, ale efektywnie implementujące kapitalistyczny model ekonomiczny w wersji etatystycznej – przekształciły się przy udziale zachodniego kapitału i w ramach międzynarodowego podziału pracy, z racji ogromnych zasobów taniej siły roboczej, stały się fabryką świata⁴. Stosując na masową skalę strategię ukrywania swoich możliwości, kupowania czasu na modernizację oraz inżynierii odwrotnej, w pewnym momencie stały się wielkim i ekspansywnym producentem coraz bardziej zaawansowanych technologicznie produktów. Pozwoliło im to na uzyskanie w ostatnich trzech dekadach bardzo wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego.

W obliczu wzrostu własnego potencjału i potęgi ChRL zaczęła postrzegać amerykańską obecność geostrategiczną w regionie zachodniego Pacyfiku początkowo jako potencjalne, a z czasem realne zagrożenie dla szybko rosnącej chińskiej wymiany handlowej ze światem. Szczególnie istotną groźbą jawiła się możliwość zablokowania żeglugi morskiej przez flotę wojenną

- 2 Doktryny te, firmowane przez Paula Wolfowitza i George'a Walkera Busha, zakładały prewencyjny interwencjonizm polityczny i militarny w obronie globalnej pozycji i interesów USA, a także szerzenie w świecie wartości liberalno-demokratycznych. P. E. Tyler, *U.S. Strategy Plan Calls for Insuring No Rivals Develop a One-Superpower World. Pentagon's Document Outlines Ways to Thwart Challenges to Primacy of America*, „The New York Times”, 8 III 1992; W. Szymborski, *Doktryna Busha*, Wydawnictwo „Wers”, Bydgoszcz 2004.
- 3 Zob. A. Włodkowska-Bagan, *Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2013.
- 4 Zob. B. Liberska, *Perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki do 2050 r.*, „Studia Ekonomiczne” 2010, nr 4 (67), s. 331–358; M. Rybicka, W. Wieszczycka, *Chiny – rosnące mocarstwo innowacyjności*, „Research Gate” [online], styczeń 2015 [dostęp: 21 III 2026]: <https://www.researchgate.net/publication/282643797_Chiny_-_rosnace_mocarstwo_innowacyjnosci_China_-_growing_power_of_innovation>.

USA⁵. Problemy we wzajemnych relacjach Pekinu i Waszyngtonu wynikały również z obecnego w Chinach sentymentu tajwańskiego. ChRL nie uznaje wspieranej przez USA Republiki Chińskiej za odrębne państwo i traktuje ją jako zbuntowaną prowincję, będącą integralną częścią państwa na kontynencie. Władze w Pekinie od dziesięcioleci używają kwestii tajwańskiej jako głównego kryterium w określaniu charakteru stosunków dwustronnych z innymi państwami. USA przejawiają natomiast silną determinację do utrzymania *status quo* w regionie zachodniego Pacyfiku i od ponad dekady konsekwentnie wykonują stopniowy zwrot strategiczny na Indo-Pacyfik. Obecna administracja w Waszyngtonie dokonuje nawet rewizji reguł *Pax Americana*, co znajduje wyraz w ostatnich dokumentach określających globalną strategię Stanów Zjednoczonych – ‘Narodowej strategii bezpieczeństwa’ i ‘Narodowej strategii obrony’⁶.

Grupa BRIC

Rosja i Chiny, otwarcie kontestując globalną hegemonię USA, zaczęły lansować model policentrycznego systemu międzynarodowego i konieczność wzmocnienia rangi Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), a zwłaszcza jej Rady Bezpieczeństwa. Federacja Rosyjska próbowała wznieść się w ten sposób ponad status regionalnej potęgi – do rangi wielkiego

- 5 W celu zrównoważenia morskiego i powietrznego potencjału Stanów Zjednoczonych, a nawet osiągnięcia regionalnej przewagi strategicznej, Chiny rozbudowują swoją flotę wojenną i lotnictwo, planując ukończenie do 2035 r. dziewięciu lotniskowców. W liczbie mniejszych okrętów chińska marynarka wojenna dominuje nad U.S. Navy. Zob. *Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving The People's Republic of China 2025*, U.S. Department of Defense, [b.d.m.w.]: <<https://media.defense.gov/2025/Dec/23/2003849070/-1/-1/1/ANNUAL-REPORT-TO-CONGRESS-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2025.PDF>> [dostęp: 21 III 2026]; P. Miedziński, *Wyscig zbrojeń na morzu. Chiny planują flotę 9 lotniskowców do 2035 roku*, „Portal Obronny” [online], 14 I 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://portalobronny.se.pl/geopolityka/wyscig-zbrojen-na-morzu-chiny-planuja-flote-9-lotniskowcow-do-2035-roku-aa-11fJ-V9wM-Yvuq.html>>.
- 6 *National Security Strategy of the United States of America*, The White House, Washington, November 2025: <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>> [dostęp: 21 III 2026]; *2026 National Defense Strategy*, U.S. Department of War, Washington, 23 I 2026: <<https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/-1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF>> [dostęp: 21 III 2026].

mocarstwa, ChRL z kolei dążyła do przekształcenia się w jedno ze światowych centrów i supermocarstwo geoekonomiczne. Polityka Moskwy i Pekinu spotkała się z zainteresowaniem innych dużych rozwijających się państw Azji, Ameryki Południowej i Afryki, które w westernocentrycznym świecie pełniły funkcje peryferii, a w działaniach Rosji i Chin dostrzegały szansę na wzmocnienie swojej pozycji wobec Zachodu. Indie miały ambicję przekształcenia się w jedno z głównych mocarstw świata, Iran poszukiwał sposobu na ograniczenie zachodniej presji sankcyjnej i wyjście z izolacji, Indonezja widziała w sobie przyszłe wpływowe mocarstwo regionalne, a Brazylia, Argentyna i Republika Południowej Afryki (RPA) identyfikowały się jako największe potęgi na swoich kontynentach. Wyrazem konsolidacji podejmowanych przez te państwa wysiłków na rzecz przewyciężenia peryferyjnego statusu w systemie światowym było powołanie mającej globalny zasięg grupy BRIC oraz eurazjatyckiego formatu regionalnego – Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SZOW). Powstanie, działalność i rozwój tych podmiotów w kolejnych latach zwracały uwagę państw, które coraz rzadziej nazywano krajami rozwijającymi się, a coraz częściej – globalnym Południem⁷.

Grupę BRIC (a później BRICS i BRICS+) określa się mianem organizacji międzyrządowej, ale nie jest to klasyczna organizacja międzynarodowa, lecz nieformalny blok polityczno-gospodarczy i platforma współpracy międzyrządowej⁸. Akronim *BRIC* wymyślony został w 2001 r. przez amerykańskiego ekonomistę Jima O'Neilla⁹. Określana nim grupa formalnie zaczęła

- 7 Zob. M. W. Solarz, *Trzeci Świat. Zarys biografii pojęcia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009; tenże, *Północ – Południe. Krytyczna analiza podziału świata na kraje wysoko i słabo rozwinięte*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 92–198.
- 8 Zob. T. Sporek, *BRICS jako nieformalny blok współpracy*, [w:] *Państwa grupy BRICS i ich znaczenie we współczesnej gospodarce światowej*, red. T. Sporek, K. Czech, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2015, s. 9–25; G. Cimek, *Instytucjonalizacja jako czynnik rozwoju klubu BRICS*, [w:] *Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, red. E. Stadtmüller, Ł. Fijałkowski, Wydawnictwo „Rambler”, Warszawa 2015, s. 189–206.
- 9 J. O'Neill, *Building Better Global Economic BRICS*, Goldman Sachs, [b.m.w.], 30 XI 2001 (Global Economics Paper, 66): <<https://www.goldmansachs.com/pdfs/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>> [dostęp: 21 III 2026]. Pierwsze próby konceptualizacji nowego opozycyjnego wobec Zachodu sojuszu Rosji, Chin i Indii, również z udziałem Iranu, podejmowano już jednak pod

się spotykać w 2006 r. na szczepku ministerstw spraw zagranicznych przy okazji dorocznych sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Za oficjalny moment utworzenia BRIC uznaje się jednak 16 czerwca 2009 r. – datę jej pierwszego szczytu w Jekaterynburgu. Pierwotnie do grupy należały cztery państwa: Brazylia, Rosja, Indie i Chiny, a w kwietniu 2011 r. dołączyła do nich RPA, wobec czego zmieniono nazwę na BRICS. Kolejne rozszerzenie formatu nastąpiło dopiero w latach 2024–2025: w styczniu 2024 r. członkami zostały Egipt, Etiopia, Iran i Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA), a w styczniu 2025 – Indonezja. Po tak znaczącym powiększeniu grupę zaczęto określać akronimem BRICS+. Warto tu odnotować, że przystąpienie do niej wstrzymały Arabia Saudyjska i Irak, a Argentyna i Kazachstan wycofały się z procesu akcesyjnego, przy czym ostatni zachował status partnera. Oprócz Kazachstanu mają taki Białoruś, Boliwia, Kuba, Malezja, Nigeria, Tajlandia, Turcja, Uganda, Uzbekistan i Wietnam. Na partnerstwo nie zdecydowała się natomiast Algieria, choć początkowo wyrażała zainteresowanie taką możliwością. Format BRICS+ pozostaje jednak bardzo atrakcyjny dla krajów globalnego Południa, a członkostwo rozważają m.in. Bangladesz i Sri Lanka.

Latem i jesienią 2024 r. wnioski akcesyjne do BRICS miały złożyć Malezja, Azerbejdżan i Syria, ale nie jest to sprawa rozwojowa, szczególnie w dwóch ostatnich przypadkach. W Syrii w rezultacie obalenia w grudniu 2024 r. rządu wspieranego przez Rosję i Iran nastąpiła radykalna zmiana układu politycznego, a kraj znalazł się w orbicie wpływów tureckich i amerykańskich. Podobnie Azerbejdżan w wielu obszarach konsultuje swoją politykę zagraniczną z Turcją, USA i Izraelem, a w ostatnich miesiącach 2025 r. mocno pogorszyły się jego relacje z Rosją. Członkostwem w BRICS zainteresowane były również Turcja i Pakistan, ale ich kandydatury zablokowały Indie. Na przystąpienie nowych państw muszą się jednomyślnie zgodzić wszyscy członkowie grupy, a Nowe Delhi tłumaczy swój sprzeciw ingerencją Islamabadu i Ankary w wewnętrzne sprawy

koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. Do momentu ukształtowania się grupy BRIC w rosyjskiej geopolityce conceptualizowano antyatlantycki blok tradycyjnych cywilizacji jako RIKI: Rosja, Indie, Chiny, Iran. Ostatnie z tych państw, z uwagi na panujący w nim teokratyczny system polityczny, traktowano jednak z dystansem. Zob. В. Петров, *Геополитика России. Возрождение или гибель?*, Вече, Москва 2003, s. 187–209.

kraju oraz udzielaniem przez nie wsparcia indyjskim muzułmanom, w tym fundamentalistom¹⁰.

Terytorialny, demograficzny i gospodarczy potencjał BRICS+ jest ogromny: w przybliżeniu stanowi ok. 40 mln km kw, ok. 4 mld ludności (ok. 50 proc. populacji świata), ok. 30 proc. światowego PKB i ok. 25 proc. światowego eksportu, niemniej w wymiarze ekonomicznym ustępuje zachodniemu. Dominującym państwem w formacie są Chiny, wyraźnie rośnie ranga Indii i Brazylii, a słabnie pozycja Rosji, uwikłanej w napastniczą, w wielu wymiarach kosztowną wojnę ze wspieraną przez Zachód Ukrainą.

Szanghajska Organizacja Współpracy

Geneza SZOW wiąże się ze strategicznym zwrotem polityki Rosji i Chin w połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. Stosunki ZSRR i ChRL od lat sześćdziesiątych były napięte i nawet naznaczone w tym okresie zbrojnym konfliktem granicznym. Po dezintegracji imperium Federacja Rosyjska próbowała się wpisać w zdominowany przez USA porządek międzynarodowy, ale nie mogła się pogodzić z brakiem zgody Waszyngtonu na swoją hegemonię i szczególną rolę w przestrzeni poradzieckiej. Dlatego też władze w Moskwie zdecydowały się na całkowitą rewizję polityki zagranicznej i przeorientowanie jej na partnerstwo z najpotężniejszymi państwami Azji, a później także Afryki i Ameryki Południowej. Pozostawiwszy w przeszłości konflikty z epoki radzieckiej, kapitalistyczna już Federacja Rosyjska nawiązała partnerskie relacje z komunistycznymi Chinami oraz teokratycznym szyickim Iranem. Stosunki Kremla z Indiami miały się bardzo dobrze jeszcze w czasach ZSRR i kontynuowane były w okresie poradzieckim. Wraz z dynamicznym wzrostem ChRL i dużo niższym tempem rozwoju Rosji coraz bardziej asymetryczne na niekorzyść Moskwy stawały się natomiast relacje rosyjsko-chińskie¹¹. Na Kremlu za główne zagrożenie uznawano jednak Zachód, szczególnie przybliżanie się Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) i jego infrastruktury do zachod-

10 A. Głogowski, *Przyczyny zablokowania akcesji Pakistanu i Turcji do BRICS Plus przez Indie*, „Przegląd Geopolityczny” 2025, nr 53, s. 9–24.

11 Zob. M. Lubina, *Niedźwiedź w cieniu smoka. Rosja–Chiny 1991–2014*, Wydawnictwo „Księgarnia Akademicka”, Kraków 2025; tenże, *Niedźwiedź w objęciach smoka. Jak Rosja została młodszym bratem Chin*, Wydawnictwo „Szczeliny”, Kraków 2022.

nich granic Rosji¹². Pekin z kolei zaczął odczuwać podobną presję ze strony USA i jego regionalnych sojuszników (Japonii, Korei Południowej i Filipin) na zachodnim Pacyfiku, w kontekście swoich stosunków z Tajwanem. Okoliczności te wyraźnie sprzyjały zbliżeniu Rosji i Chin, sceptycznych wobec globalnej dominacji Zachodu.

SzOW to regionalna organizacja polityczna, ekonomiczna i bezpieczeństwa, utworzona w latach 1996–2001 z rozszerzenia Szanghajskej Piątki – istniejącej od 1996 r. grupy, która zrzeszała Chiny, Kazachstan, Kirgistan, Rosję i Tadżykistan. Po akcesji kolejnych państw do formatu szanghajskiego 15 czerwca 2001 r. powołano SzOW, której członkami są aktualnie: Chiny, Kazachstan, Kirgistan, Rosja, Tadżykistan, od 2001 r. Uzbekistan, od 2017 – Indie i Pakistan, od 2023 – Iran, a od 2024 – Białoruś. Status obserwatorów mają Afganistan i Mongolia, a partnerów w dialogu – Arabia Saudyjska, Armenia, Azerbejdżan, Bahrajn, Egipt, Kambodża, Katar, Kuwejt, Laos, Malediwy, Mjanma, Nepal, Sri Lanka, Turcja i ZEA. Pod względem geograficznym i demograficznym jest to obecnie największa na świecie organizacja regionalna¹³.

Instytucjonalizacja BRICS i SzOW

BRICS

Jak zostało wyżej zarysowane, BRICS funkcjonuje przede wszystkim jako nieformalna grupa współpracy czy też forum międzyrządowe. Nie jest to klasyczna organizacja międzynarodowa ze stałą strukturą, statutem czy sekretariatem. Bywa określana mianem organizacji międzynarodowej *in statu nascendi* o charakterze gospodarczo-politycznym¹⁴. Zinstytucjonalizowanie grupy w aspekcie struktur *stricte* politycznych nie jest zaawansowane. Nie istnieje żadna formalna struktura organizacyjna, nie zostały też

12 Zob. И. Павловский, *Политика национальных интересов России. Вектор развития современной России*, Зебра Е, Москва 2008, s. 115–126.

13 J. A. Olędzki, *Mocarstwo z panazjatyckiej mozaiki. Geneza i ewolucja Szanghajskej Organizacji Współpracy*, Wydawnictwo „Asian Century”, Instytut Boyma, Warszawa 2019; *Shanghai Cooperation Organization*, „Global Security” [online, dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.globalsecurity.org/military/world/int/sco.htm>>.

14 A. Głogowski, *BRICS i Pakistan po szczycie w Kazaniu*, „Raport. Wojsko, technika, obronność” 2024, nr 11, s. 34–40; tenże, *Przyczyny...*, s. 13.

wypracowane procedury decyzyjne, a wszelkie ustalenia podejmowane są na zasadzie konsensusu. Grupa nie tworzy sojuszu politycznego, jakim jest np. Unia Europejska, nie wypracowała też zaawansowanych mechanizmów spójności ani pogłębionej integracji. W istocie stanowi zatem forum uzgadniania interesów.

BRICS wykazuje natomiast inicjatywę instytucjonalną w sferze ekonomicznej. Powołano przy nim dwie instytucje finansowe – Nowy Bank Rozwoju BRICS (New Development Bank – NDB) oraz Fundusz Rezerw Walutowych BRICS (Contingent Reserve Arrangement – CRA)¹⁵. Utworzenie tych struktur jest wyrazem dążenia państw BRICS do daleko idącej reformy Banku Światowego oraz Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW). Te dwie ostatnie instytucje są sztandarowymi projektami konferencji w Bretton Woods z lipca 1944 r., na której ustanowiono światowy system walutowy będący podstawą relacji międzypaństwowych w sferze zarządzania systemami monetarnymi¹⁶.

NDB (dawniej: Bank Rozwoju BRICS) to międzynarodowa instytucja finansowa powstała w latach 2014–2015 z kapitałem zakładowym 100 mld dol.¹⁷ Siedziba banku znajduje się w Szanghaju, a jego głównym celem jest finansowanie projektów infrastrukturalnych i zrównoważonego rozwoju w krajach rozwijających się. Bank wspiera współpracę finansową między państwami BRICS, udziela pożyczek i gwarancji oraz inwestuje kapitał, a tym samym staje się alternatywą dla zachodnich instytucji finansowych. Działa globalnie, skupiając się na gospodarkach wschodzących i wspierając ich rozwój poprzez kredyty na preferencyjnych warunkach.

CRA, oficjalnie nazywany Porozumieniem o Rezerwach Warunkowych, jest z kolei mechanizmem finansowym utworzonym w latach 2014–2015 w celu zapewnienia wsparcia płynności partnerów w razie wystąpienia kry-

15 Zob. R. Zięba, *Współczesne wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Stosunki Międzynarodowe / International Relations” 2016, t. 52, nr 3, s. 9–31; A. Burakowski, *New Development Bank – jedyna wspólna organizacja grupy BRICS*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 1, s. 215–237: <<https://doi.org/10.35757/SM.2025.78.1.08>> [dostęp: 16 II 2026].

16 Zob. W. Materski, *Konferencja w Bretton Woods w 1944 roku*, „Studia Polityczne” 2014, t. 42, nr 2, s. 119–137.

17 M. Gaca, *BRICS: przeciwwaga dla G7 czy „sny o potęgę”?*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, [Warszawa] 2024 (Komentarz 10/2024), s. 3: <<https://csm.org.pl/wp-content/uploads/2024/10/BRICS-3.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].

zysów walutowych. Jego zadaniem jest zapewnienie ochrony przed presją na bilans płatniczy i wzmocnienie stabilności finansowej państw BRICS, dzięki czemu stanowi alternatywę lub uzupełnienie dla MFW. Całkowita pula środków zgromadzonych w CRA wynosi 100 mld dol. Wkłady poszczególnych państw przedstawiają się następująco: Chiny zdeponowały 41 mld, Brazylia, Indie i Rosja – po 18 mld, a RPA – 5 mld¹⁸. W sytuacjach kryzysowych banki centralne państw BRICS mogą się zwrócić do innych członków o natychmiastowe wsparcie walutowe. Jak dotąd jednak żaden z partnerów nie musiał korzystać z zasobów funduszu. CRA jest przy tym częścią szerszej strategii państw BRICS, mającej na celu zmniejszenie ich zależności od dolara amerykańskiego oraz zachodnich instytucji finansowych, często określanej mianem dedolaryzacji. Deklarowanie odejścia od amerykańskiej waluty nie oznacza jednak, że jest to rozwiązanie możliwe do zrealizowania w krótkim czasie i jednakowo korzystne (lub w ogóle korzystne) dla poszczególnych państw członkowskich. Dostęp do dolara staje się pożądaną opcją w warunkach sankcji ekonomicznych, jakich obecnie doświadcza m.in. Rosja.

Szanghajska Organizacja Współpracy

Znacznie bardziej zinstytucjonalizowanym niż BRICS podmiotem i formatem współpracy międzynarodowej jest SzOW. Spełnia ona definicyjne kryteria organizacji międzynarodowej, a w czasie swojego istnienia rozbudowała strukturę organizacyjną, na którą składają się obecnie m.in.: Rada Głów Państw, Rada Szefów Rządów, Rada Ministrów Spraw Zagranicznych, Sekretarz Generalny, Sekretariat ze stałą siedzibą w Pekinie oraz Regionalna Struktura Antyterrorystyczna z siedzibą w Taszkencie¹⁹. Rada Głów Państw jest najwyższym organem decyzyjnym SzOW. Skupia przywódców państw członkowskich i określa priorytety, strategię oraz warunki współpracy międzynarodowej. Szczyty Rady odbywają się corocznie w poszczególnych państwach członkowskich. Decyzje tego organu mają zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa

18 *BRICS zbudują własny MFW*, „Bankier” [online], 15 VII 2014 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.bankier.pl/wiadomosc/BRICS-zbuduja-wlasny-MFW-7216675.html>>.

19 *Charter of Shanghai Cooperation Organization*, The Shanghai Cooperation Organization, [b.m.w.], 6 VII 2002: <<https://eng.sectsc.org/images/07e8/0c/14/1625960.pdf>> [dostęp: 21 III 2026]; G. Cimek, *Szanghajska Organizacja Współpracy w kształtowaniu procesów regionalnych i globalnych*, „Przegląd Zachodni” 2019, nr 2, s. 229–256; A. Perkowska, *Szanghajska Organizacja Współpracy – geopolityka*, „Economy and Management” 2010, nr 3, s. 58–74.

i polityki w Eurazji. Sekretariat szOW jest stałym organem wykonawczym organizacji, a do jego kompetencji należą: koordynacja działań, realizacja decyzji, organizacja szczytów i spotkań, wspieranie współdziałania w zakresie bezpieczeństwa oraz współpracy gospodarczej i kulturalnej między państwami członkowskimi. Regionalna Struktura Antyterrorystyczna to z kolei stały organ szOW koordynujący kooperację w zakresie walki z terroryzmem, separatyzmem i ekstremizmem. Należy tu zaznaczyć, że statut organizacji zabrania przekształcania jej w format służący regulowaniu spraw bilateralnych. Jest to bardzo istotna regulacja, uwzględnia bowiem trudne i napięte stosunki dwustronne między niektórymi członkami, zwłaszcza w obszarze wspólnej granicy państwowej, czego dowodzą relacje Indii z Chinami czy Indii z Pakistanem.

Planowane jest ponadto utworzenie instytucji finansowych – Banku Rozwoju szOW oraz Funduszu Inwestycyjnego szOW²⁰. Zadaniem pierwszego ma być wspieranie projektów infrastrukturalnych i rozwojowych w krajach członkowskich. Ma on służyć jako alternatywa dla zachodnich instytucji finansowych, takich jak Bank Światowy czy MFW, oferując finansowanie, głównie w lokalnych walutach, np. juanach, co pozwoli neutralizować zachodnie sankcje i zmniejszać zależność od dolara. Z aktywów Banku mają być finansowane wielkie transgraniczne projekty infrastrukturalne, w tym korytarze transportowe, rurociągi energetyczne (np. Siła Syberii 2) oraz infrastruktura cyfrowa. Do powołania tej organizacji szczególnie aktywnie dążą Chiny oraz pilnie potrzebująca inwestycji i środków finansowych Białoruś. Bank Rozwoju zwiększy rolę szOW jako bloku geopolitycznego i gospodarczego w Eurazji. Na szczycie w Tiencinie we wrześniu 2025 r. w kontekście amerykańskich deklaracji wprowadzenia nowych podwyższonych cel dla Chin i innych członków szOW ogłoszono sprzeciw wobec globalnego hegemonizmu USA i zapowiedziano przyspieszenie prac nad powołaniem Banku Rozwoju²¹. Głównymi celami ustanowienia

20 Zob. E. Proń, *Szanghajska Organizacja Współpracy – perspektywy rozwoju i instytucje szOW w erze Inicjatywy Pasa i Drogi*, [w:] *Sosnowieckie Spotkania Orientalistyczne. Język, literatura, społeczeństwo*, red. K. Bańka-Orłowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2021, s. 129–143.

21 L. Chen, M. M. Chu, *China's Xi Pushes a New Global Order, Flanked by Leaders of Russia and India*, „Reuters” [online], 1 IX 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.reuters.com/world/china/chinas-xi-pushes-new-global-order-flanked-by-leaders-russia-india-2025-09-01/>>.

Funduszu Inwestycyjnego SZOW są natomiast wspieranie gospodarczej integracji Eurazji, zmniejszenie zależności od zachodnich systemów finansowych i zapewnienie alternatywnych źródeł finansowania dla członków organizacji. Fundusz ma także wspierać bezpośrednio inwestycje w priorytetowych sektorach gospodarki. Organizowaniem i koordynowaniem finansowania projektów gospodarczych, infrastrukturalnych oraz inwestycyjnych zajmuje się natomiast utworzone w 2005 r. Konsorcjum Międzybankowe SZOW²².

W 2024 r. w Qingdao utworzono mechanizm mający na celu wspieranie procesu dedolaryzacji oraz wzmocnienie stabilności finansowej członków SZOW – Sojusz Transakcji Walutowych (lub Sojusz Walutowy) powiązany z funkcjonującą w tym portowym ośrodku Demonstracyjną Strefą Współpracy Gospodarczej i Handlowej Chin-SZOW. Główne państwa SZOW dysponują jednymi z największych na świecie rezerw walutowych, które w gronie uczestników formatu postrzegane są jako fundusze suwerenne – instrumenty zwiększające niezależność jego członków, zwłaszcza w kontekście zachodniej presji sankcyjnej. SZOW podejmuje także aktywne działania na rzecz stworzenia własnej infrastruktury finansowej, a sojusze walutowe mają wspierać proces powoływania Banku Rozwoju jako aktualnie sztandarowego projektu organizacji.

Cele, rola i znaczenie BRICS i SZOW we współczesnym świecie

Cele grupy BRICS mają charakter polityczny oraz ekonomiczny. Początkowo jej członkowie obligowali się do przeciwdziałania globalnym skutkom kryzysu finansowego z 2008 r. i domagali się koordynowania działań zaradczych przez szczyty G20, bardziej stabilnego, przejrzystego i zróżnicowanego światowego systemu walutowego, a także reformy międzynarodowych instytucji finansowych poprzez zwiększenie w nich roli i wpływów gospodarek wschodzących i rozwijających się²³. Państwa BRICS, szczególnie Rosja, Chiny i Indie, aktywnie promują koncepcję globalnego multilateralizmu i policentryzmu jako alternatywnego modelu dla gospodarczo-

22 J. A. Olędzki, *Mocarstwo...*, s. 97.

23 *Joint Statement of the BRIC Leaders*, BRICS, Ekaterinburg, 16 VI 2009: <<https://bricsthinktankscouncil.org/wp-content/uploads/2009/06/Joint-Statement-of-the-BRIC-Leaders.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].

-politycznej dominacji Zachodu²⁴. Na pierwszy plan zdecydowanie wybijają się aspekty geoeconomiczne: szybko rozwijające się państwa globalnego Południa oraz Rosja zamierzają stworzyć komplementarny system gospodarczy zorientowany na harmonizowanie i przyspieszenie rozwoju państw zrzeszonych w grupie²⁵. W kwestiach zewnętrznych państwa członkowskie mają trzy podstawowe cele: stworzenie nowego systemu walutowego, zwiększenie roli krajów rozwijających się w światowych instytucjach finansowych oraz reformę ONZ²⁶.

W ramach realizacji pierwszych dwóch celów członkowie BRICS dążą do dedolaryzacji, czyli zmniejszenia udziału amerykańskiej waluty w systemie własnych rozliczeń, a następnie wyeliminowania jej i zastąpienia krajowymi: juanem, rublem, rupią, riałem i in. Jeszcze w latach osiemdziesiątych XX w. ponad 80 proc. światowego handlu fakturowano w dolarach, ale między rokiem 1990 a 2025 jego udział spadł z 70 do 54 proc.²⁷ Pomimo niskiego stopnia instytucjonalizacji w BRICS dojrzewają koncepcje ustanowienia zarówno alternatywy dla systemu rozliczeń SWIFT²⁸, jak i własnej waluty rezerwowej o nazwie *unit*. Ta ostatnia byłaby zdecentra-

- 24 H. Dumala, *BRICS+ – nowy element globalnego multilateralizmu*, Instytut Stosunków Międzynarodowych UMCS, [Lublin 2024] (Komentarze Instytutu Stosunków Międzynarodowych UMCS, 18 (2/2024)): <<https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2024/0814/143544-brics-nowy-element-globalnego-multilateralizmu-h-dumala.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].
- 25 *BRICS Business Forum Identifies Pathways to Foster Economic Growth and Enhance Productive Integration across the Global South*, „BRICS Brasil 2025” [online], 5 VII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://brics.br/en/news/brics-business-forum-identifies-pathways-to-foster-economic-growth-and-enhance-productive-integration-across-the-global-south>>.
- 26 G. Cimek, *BRICS – w kierunku nowego reformizmu w polityce międzynarodowej*, „Konteksty Społeczne” 2013, t. 1 (1), s. 62–72; M. Smoła, *BRICS jako reprezentant interesów globalnego Południa: analiza stanowiska ugrupowania względem głównych problemów w dialogu pomiędzy krajami Północy a Południa*, „Stosunki Międzynarodowe / International Relations” 2017, t. 53, nr 4, s. 53–67.
- 27 P. Śmietana, *Jak BRICS działa przeciwko dolarowi?*, „Independent Trader” [online], 13 X 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://independenttrader.pl/jak-brics-dziala-przeciwko-dolarowi/>>.
- 28 A. Głogowski, *BRICS...*, s. 14. W 2015 r. Ludowy Bank Chin opracował własny system przelewów międzybankowych CIPS, pozwalający na rozliczenia w renminbi. P. Śmietana, *Jak BRICS...*

lizowanym środkiem płatniczym funkcjonującym w systemie *blockchain* – głównie jako pieniądź cyfrowy w formie *post-stablecoin*, w 40 proc. oparty na parytecie złota, a w 60 proc. – na koszyku walut krajowych²⁹. System BRICS Pay i wspólna waluta – mimo chęci głównych animatorów, tj. Chin i Rosji, ale też bez szczególnego entuzjazmu z ich strony – będą jednak realizowane w nieokreślonej przyszłości³⁰. Świadczy to, że epoka dominacji dolara amerykańskiego jako głównej światowej waluty rezerwowej ze statusem *safe haven* trwa, a detronizacja najprawdopodobniej nie dokona się w trybie rewolucyjnym.

Reforma ONZ poprzez dostosowanie jej do realiów XXI w., znaczne poszerzenie składu Rady Bezpieczeństwa oraz zmiany strukturalne i zarządcze wydaje się natomiast projektem na odleglejszą przyszłość i będzie wymagała szerokiego globalnego konsensusu, także z udziałem państw spoza BRICS³¹. Fundamentalne są w tej materii zgłaszane po 1990 r. aspiracje nieformalnej grupy G4 – tj. Brazylii, Indii, Japonii i Niemiec – do uzyskania statusu stałych członków Rady Bezpieczeństwa. Ostatnio podobne ambicje zdradza również RPA. Brasilia i Pretoria argumentują konieczność swojej obecności w Radzie brakiem przedstawicieli Ameryki Południowej i Afryki, co jest przejawem zarówno braku równouprawnienia, jak i marginalizowania dwóch dużych kontynentów w systemie międzynarodowym. Innym ważnym problemem, sygnalizowanym głównie przez kraje globalnego Południa, jest konieczność zapewnienia zrównoważonego rozwoju, który stanowi podstawę bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego, dlatego powinien być priorytetowym celem reformy ONZ.

W BRICS dominują Chiny, których gospodarka stanowi 70 proc. potencjału całej grupy, a na drugą pozycję wysuwają się Indie – w miejsce Rosji, której znaczenie ekonomiczne i polityczne słabnie w wyniku uwikłania

29 *Jak nowa waluta krajów BRICS+ zmieni globalną gospodarkę?*, „Forum Biznesu” [online], 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://forumbiznesu.pl/wiadomosci/jak-nowa-waluta-krajow-brics-zmieni-globalna-gospodarka>>.

30 *Kazan Declaration. Strengthening Multilateralism for Just Global Development and Security*, BRICS, Kazan, 23 X 2024: <<https://brics.br/pt-br/documentos/acervo-de-presidencias-anteriores/leaders-declarations/2024-xvi-brics-summit-kazan-declaration.pdf/@@download/file>> [dostęp: 21 III 2026].

31 Zob. G. Cimek, *Globalne aspiracje grupy BRICS*, „Przestrzeń Społeczna” 2013, nr 3/1 (5), s. 128–158; B. Janusz-Pawletta, *Kierunki reformy Organizacji Narodów Zjednoczonych*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2006, nr 2 (2), s. 182–193.

się w napastniczą wojnę ze wspieraną przez Zachód Ukrainą. W zamierzeniu Pekinu rozwój grupy ułatwi mu pozyskiwanie tanich surowców energetycznych oraz otworzy nowe rynki zbytu dla chińskich towarów³². Podobną perspektywę mają Indie, które wobec dynamicznie rozwijającej się gospodarki, charakteryzującej się najszybszym wzrostem spośród wielkich gospodarek świata, pilnie potrzebują preferencyjnego dostępu do tanich źródeł energii. Państwa BRICS dążą do wypracowania komplementarnego systemu wzajemnych relacji handlowych, który opierałby się na specjalizacji wytwórczej poszczególnych gospodarek, np. Chin jako eksportera wyrobów gotowych i wysokich technologii oraz konsumenta nośników energii, Rosji jako eksportera surowców energetycznych, technologii wojskowych, nuklearnych i kosmicznych oraz importera wielu grup wyrobów gotowych i wysokich technologii czy Indii jako eksportera przetworzonych produktów naftowych, farmaceutyków, produktów rolnych i oprogramowania oraz importera źródeł energii, maszyn, urządzeń elektrycznych, uzbrojenia, podzespołów elektronicznych i chemikaliów. Występujące pomiędzy krajami BRICS zjawisko międzynarodowej komplementarności gospodarczej, polegające na wzajemnym uzupełnianiu się ich gospodarek zasobami, dobrami, usługami lub czynnikami produkcji, nie eliminuje jednak konkurencji ani rywalizacji o światowe rynki zbytu. Chiny, wychodząc z racjonalnego założenia, że dostęp do tanich źródeł energii zapewnia ich gospodarce wysoką konkurencyjność na globalnych rynkach, połączyły racjonalność ekonomiczną z nowoczesnością i przekształciły się w największego na świecie inwestora w odnawialne źródła energii, dzięki czemu realizują obecnie 75 proc. wszystkich tego typu projektów na świecie³³.

Szanghajska Organizacja Współpracy, podobnie jak grupa BRICS, liczy obecnie dziesięć państw członkowskich. W wymiarze politycznym celem

- 32 W ramach partnerstwa BRICS Chiny promują współpracę w zakresie Nowej Rewolucji Przemysłowej, integrując rynki, zasoby i potencjał przemysłowy członków grupy w celu zdominowania globalnych łańcuchów dostaw. Zob. A. Oropeza Garcia, *The Role of the China and the BRICS Project*, „Mexican Law Review” 2014, vol. 7, issue 1, s. 109–136.
- 33 Zob. R. Skrzypek, *Chiny napędzają światową transformację energetyczną – niemal 75% nowych inwestycji OZE powstaje w Państwie Środka*, „IT Reseller” [online], 14 VII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://itreseller.pl/chiny-napedzaja-swiatowa-transformacje-energetyczna-niemal-75-nowych-inwestycji-oze-powstaje-w-panstwie-srodka/>>.

SZOW jest tworzenie warunków do szerokiej współpracy regionalnej: politycznej, gospodarczej i wojskowej. Organizacja przeprowadza regularne ćwiczenia wojskowe „Peace Mission” z udziałem wszystkich zrzeszonych państw³⁴. Na ostatnim szczycie w Tiencinie we wrześniu 2025 r. członkowie zobowiązali się do współpracy w rozwijaniu sztucznej inteligencji, a Chiny zamierzają zbudować dla nich centrum współpracy w tym sektorze³⁵. Sferą, w której uwidacznia się zasadnicza różnica celów między SZOW i BRICS, jest natomiast kooperacja w zakresie polityki bezpieczeństwa, i to zarówno tradycyjnego (ukierunkowanego na eliminację zagrożeń wojskowych), jak i nietradycyjnego (odnoszącego się do zagrożeń związanych z cyberatakami, pandemiemi, zmianami klimatycznymi, kryzysami gospodarczymi czy terroryzmem).

SZOW rozwija ponadto współpracę z niektórymi innymi powszechnymi i regionalnymi organizacjami międzynarodowymi: ONZ, Wspólnotą Niepodległych Państw oraz Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN). We wrześniu 2023 r. ONZ zatwierdziła współpracę z SZOW przy sprzeciwie USA i Izraela. Co prawda w 2022 r. Europejska Rada Spraw Zagranicznych określiła tę organizację sojuszem antynatowskim, niemniej mimo rywalizacji z Zachodem pomiędzy jej członkami występuje wiele konfliktów interesów, co sprawia, że w SZOW brakuje spójności i nie jest możliwe przekształcenie jej w efektywny sojusz geopolityczny.

- 34 SZOW aktywnie włącza się w globalną walkę z ekstremizmem, terroryzmem i handlem narkotykami: udaremniła kilkadziesiąt ataków terrorystycznych, aresztuje tysiące członków grup ekstremistycznych, konfiskuje też setki ton materiałów wybuchowych i ok. 15 proc. narkotyków na świecie. R. Alimov, *The Role of the Shanghai Cooperation Organization in Counteracting Threats to Peace and Security*, „United Nations” [online], 11 X 2017 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.un.org/en/chronicle/article/role-shanghai-cooperation-organization-counteracting-threats-peace-and-security>>. Pod adresem SZOW, a w szczególności Chin, padają jednak oskarżenia (głównie ze strony USA), że ułatwia przemykanie na zachodnią półkulę surowców potrzebnych do produkcji fentanylu – silnego i taniego narkotyku, który według doniesień prasowych zabija 70 tys. Amerykanów rocznie.
- 35 S. Khan, *China's Xi, Russia's Putin Share Vision for New Global Order at Security Forum*, „Modern Diplomacy” [online], 1 IX 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://moderndiplomacy.eu/2025/09/01/chinas-xi-russias-putin-share-vision-for-new-global-order-at-security-forum/>>.

Koherencja i sprzeczność interesów państw członkowskich BRICS i SzOW

System interesów w ramach BRICS i SzOW oraz występujące tam sprzeczności można przedstawić na dwóch poziomach – globalnym i bilateralnym. Odnosząc się do wspólnoty interesów i celów państw członkowskich obu formatów, a przy tym porządkując niektóre podane wyżej informacje, należy stwierdzić, że na poziomie globalnym występuje ona w kilku sferach:

1. Członkowie BRICS i SzOW promują policentryczny model systemu międzynarodowego, w którym hegemonia Zachodu z USA na czele została by zastąpiona przez dominującą, choć niekoniecznie równorzędną pozycję kilku mocarstw. Początkowo, już od połowy lat dziewięćdziesiątych, koncepcję tę głosiła Rosja, a po 2010 r. wyraźnie zaczęły ją propagować także Chiny i Indie. Te ostatnie państwa domagają się powszechnego uznania swoich aspiracji nie tylko z uwagi na swój potencjał, ale również z racji wkładu w rozwój cywilizacyjny świata, pozycjonują się bowiem jako państwa-cywilizacje. Dyskurs cywilizacyjny obecny jest też stale w rosyjskiej debacie publicznej i staje się tam istotnym elementem politycznej praktyki dyskursywnej. W środowiskach konserwatywnych, prawosławnych i eurazjatyckich Rosję postrzega się bowiem jako jedną z odrębnych światowych cywilizacji.

2. Państwa BRICS i SzOW zgodnie dążą do tego, by poprzez maksymalizację dywidendy od procesów globalizacyjnych i glokalizacyjnych stworzyć model współpracy gospodarczej, który opierałby się na wykorzystywaniu przewag porównawczych poszczególnych krajów, czyli specjalizacji w produkcji dóbr możliwych do wytworzenia przy niższym koszcie alternatywnym, co jest swoistym odpowiednikiem międzynarodowego podziału pracy.

3. Oba formaty współpracy konsoliduje ponadto przedstawione wyżej dążenie do dedolaryzacji.

Rozległy jest również obszar sprzeczności interesów między największymi państwami BRICS i SzOW na poziomie globalnym, a dotyczy ogólnej wizji tych struktur.

1. Rosja chciałaby przekształcić oba formaty w sojusz bądź partnerstwo geopolityczno-militarne oraz system wsparcia w konfrontacji z Zachodem i umacnianiu swoich wpływów w przestrzeni poradzieckiej³⁶.

36 Zob. M. Sakowski, *BRICS jako forum współpracy i rywalizacji Chin oraz Rosji*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 1, s. 99–116; P. Dutkiewicz, *Przyszłość Szanghajskej Organizacji Współpracy w stosunkach międzynarodowych*, „Instytut

Ambicje i wizje Kremla nie są jednak przekonujące dla jego kontrahentów lub klientów z BRICS i SZOW, gdyż amerykańskie interwencje zbrojne w Iranie i Wenezueli wykazały, że zaabsorbowana wojną z Ukrainą Rosja nie jest w stanie realizować wobec sojuszników gwarancji bezpieczeństwa. Dlatego też Kreml postanowił dostosować swoje oczekiwania do realiów poprzez akomodację i zaczął wykazywać koherencję z chińskim oraz indyjskim postrzeganiem BRICS jako przede wszystkim alternatywy dla zrzeszającej najbogatsze państwa Zachodu i Japonię grupy G7. W Moskwie zaczęto stawiać pytania o kierunek, w którym podąża BRICS. Format ten, będący początkowo niejako substytucją międzynarodowego uznania dla rosyjskiej nostalgii wielkomocarstwowej i narzędziem utrzymywania Rosji poza izolacją międzynarodową, obecnie staje się dla Kremla pewnym problemem koncepcyjnym. Moskwa dostrzegła brak wspólnej tożsamości, a w niektórych kwestiach także logiki celów BRICS, który często funkcjonuje jako platforma obsługi partykularnych interesów państw członkowskich³⁷. W ostatnim czasie występuje jako orędownik spowolnienia procesu rozszerzania formatu, traktując forsowanie przez Pekin szybkiej i masowej akcesji nowych państw jako metodę zwiększania chińskich wpływów na globalnym Południu, która nie daje wymiernych profitów politycznych pozostałym państwom założycielskim.

2. Chiny i Indie chciałyby natomiast widzieć BRICS i SZOW bardziej jako równorzędne alternatywy dla G7 lub też instrumenty rywalizacji z tą grupą. Pekin kładzie największy nacisk na aspekt geoekonomiczny. Zamierza uczynić z nich formaty wsparcia dla własnych koncepcji i projektów infrastrukturalno-handlowych (np. Inicjatywy Pasa i Szlaku), które umożliwią ekspansję gospodarczą i w konsekwencji polityczną³⁸. Na wypadek gorącego konfliktu o Tajwan chińskie władze chciałyby zapewnić sobie przynajmniej polityczne wsparcie ze strony partnerów. Rozwijając potencjał militarny, atomowy i zdolności eksplorowania kosmosu, są wysoce zainteresowane rosyjskimi

Nowej Europy" [online], 7 V 2021 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://ine.org.pl/przyszlosc-szanghajskej-organizacji-wspolpracy-w-stosunkach-miedzynarodowych/>>.

37 A. Barbashin, *BRICS and No Mortar: Why Russia Has Failed to Create a Viable Alternative to the G7*, „The Insider” [online], 23 X 2024 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://theins.ru/en/opinion/anton-barbashin/275558>>.

38 M. Adamczyk, *Nowy Jedwabny Szlak jako próba stworzenia mocarstwa lądowego w myśl klasycznych teorii geopolitycznych*, „Kultura – Historia – Globalizacja” 2017, nr 22, s. 3–16.

technologiami wojskowymi, nuklearnymi i kosmicznymi. Dlatego też między potrzebującą pomocy materiałowej w wojnie z Ukrainą Moskwą a Pekinem trwa współpraca w dziedzinie wojskowości i dokonuje się transfer technologii. Kooperacja ta może być realizowana z podobnym skutkiem wyłącznie w formie dwustronnej, ale BRICS i SzOW pozwalają istotnie zamortyzować sankcje i ewentualną izolację Rosji na Zachodzie³⁹. Na współpracy z Kremlen wydatnie skorzystał również indyjski przemysł kosmiczny i raketowy, a obecnie Nowe Delhi mimo presji Zachodu pomaga Moskwie w omijaniu wprowadzonych przezeń mechanizmów sankcyjnych. Podobna współpraca funkcjonuje w stosunkach Kremla z Teheranem, który aktywnie wspiera Rosję dostawami uzbrojenia. Oprócz Iranu jednak żadne z państw BRICS ani SzOW oficjalnie nie wsparło Moskwy w kampanii wojennej przeciwko Ukrainie, gdyż nie chcą narażać swoich interesów na Zachodzie.

Bilateralne relacje państw tworzących BRICS oraz SzOW są bardzo skomplikowane. Obejmują obszary wspólnych interesów, ale też rozległą sferę rozbieżnych bądź sprzecznych.

1. Moskwa i Pekin rozwijają wymianę handlową oraz współpracę naukowo-techniczną, wojskową i kulturalną, ale zwłaszcza na poziomie gospodarczym widać tu asymetrię na niekorzyść Rosji. Uzyskuje ona od ChRL znaczną pomoc materiałową w toczonej na Ukrainie *proxy war* z Zachodem (takie postrzeganie konfliktu dominuje na Kremlu i w Pekinie). Mimo że Chiny udzielają jej wsparcia, ich postawa wobec tego konfliktu jest ambiwalentna. Z jednej strony nie chcą wzmocnienia Rosji w wyniku wojny, z drugiej zaś poważnie obawiają się ewentualnej porażki Moskwy, rewolucji politycznej i zmiany układu rządzącego na Kremlu, co mogłoby pociągnąć za sobą geopolityczną konwersję na sojusz Rosji z Zachodem, a zwłaszcza USA.

2. Chiny ponadto nie w pełni akceptują rosyjską hegemonię na obszarze poradzieckim, szczególnie w Azji Środkowej. Starają się zatem równoważyć obiektywnie słabnącą polityczną dominację Rosji w tym regionie budowaniem i umacnianiem własnych wpływów gospodarczych⁴⁰. Podobnie

39 Zob. R. Szul, *Globalne Południe wobec wojny na Ukrainie*, „Przeгляд Geopolityczny” 2025, nr 53, s. 38–49.

40 M. Kaczmarek, *Nowy Jedwabny Szlak i Eurazjatycka Unia Gospodarcza: chińska i rosyjska praktyka budowy wpływów w Azji Centralnej*, „Stosunki Międzynarodowe / International Relations” 2016, t. 52, nr 3, s. 101–116.

ambiwalentną kooperacyjno-rywalizacyjną sytuację w stosunkach Pekinu i Moskwy można obserwować wokół Arktyki. Z jednej strony ChRL zamierza skorzystać z rosyjskiej pomocy w aktywnym wykorzystywaniu Północnej Drogi Morskiej (lub też Północnego Szlaku Morskiego) jako alternatywy dla szlaku handlowego przez cieśninę Malakka. Z drugiej zaś pragnie wziąć czynny udział w grze o arktyczne surowce, nawet kosztem Rosji⁴¹.

W Chinach pojawiają się jednak głosy i publikacje – często anonimowe, jak w przywołanym niżej przypadku – które wzywają do przygotowania się na potencjalny geopolityczny upadek i rozpad Rosji⁴². Wobec powszechnej w ChRL cenzury publikowanie tego typu treści odbywa się zapewne przy co najmniej milczącej akceptacji władz państwowych. W optyce ukazanej w artykule 'Chiny muszą przygotować się na najgorsze: jeśli Rosja się rozpadnie, nie można utracić obszaru liczącego 7 mln km²' Rosja znajduje się w trudnej sytuacji politycznej i gospodarczej – pod silną presją zewnętrzną i wewnętrzną. Istnieje spore prawdopodobieństwo rozpadu Federacji Rosyjskiej, a jej ziemie na Dalekim Wschodzie mogą stać się obszarem ekspansji pobliskich mocarstw regionalnych – Japonii i Korei Południowej – oraz zapewne Stanów Zjednoczonych. Anonimowy autor nie wyklucza też spontanicznego proklamowania tam niepodległości przez poszczególne jednostki administracyjne lub narodowościowe. Rosyjski Daleki Wschód ma zatem szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa Chin w aspektach politycznym i gospodarczym (energetyczno-surowcowym). Autor twierdzi, że Pekin powinien przejąć pełną kontrolę nad tym obszarem, legitymizując się prawami historycznymi, i uniemożliwić zawłaszczenie lub podporządkowanie go przez inne mocarstwa. Dlatego też, dopóki będzie to możliwe, należy jego zdaniem zdecydowanie wspierać integralność terytorialną Rosji

- 41 Zob. Ł. Gacek, *Współpraca czy rywalizacja: Rosja i Chiny w Arktyce*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 1, s. 143–158; K. Wojczal, *Północny Szlak Morski – to chińskie marzenia, alternatywa dla handlu czy dalekosieżny i pierwszorzędny cel strategiczny?*, „Krzysztof Wojczal” [online], 26 X 2017 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.krzysztofwojczal.pl/geopolityka/azja-wschodnia/polnocny-szlak-morski-chinskie-marzenia-alternatywa-dla-handlu-dalekosiezny-pierwszorzedny-cel-strategiczny/>>.
- 42 14 XII 2025 r. na chińskiej internetowej platformie medialnej „Net Ease” ukazał się anonimowy tekst: *Chiny muszą przygotować się na najgorsze: jeśli Rosja się rozpadnie, nie można utracić obszaru liczącego 7 mln km²*, „Net Ease” [online], 14 XII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.163.com/dy/article/KGP3MRO60543OST6.html>> [tłumaczenie z wykorzystaniem automatycznego translatora przeglądarki Opera].

na Dalekim Wschodzie, jednocześnie zwiększając tam chińską obecność gospodarczą, umacniając i rozwijając więzi ekonomiczne oraz powiązania infrastrukturalne: rurociągi, drogi i porty. Następnie autor zaleca Chinom penetrację gospodarczą tego regionu, działania z użyciem *soft power* oraz pozyskiwanie miejscowej ludności inwestycjami i zachętami ekonomicznymi. Ostrzega jednak przed rozwiązaniem siłowym i aneksją, niosącymi ryzyko interwencji innych mocarstw i opór ludności. Proponuje raczej strategię długoterminową – charakterystyczną dla chińskiej tradycji politycznej, którą cechuje cierpliwość. Gdyby jednak obszar ten wyszedł spod zwierzchnictwa Federacji Rosyjskiej, celem Chin powinno być niedopuszczenie do interwencji zewnętrznych ośrodków siły i zapobieżenie powstaniu regionalnej próżni strategicznej oraz destabilizacji politycznej w pobliżu północnych granic państwa. Jego realizacja powinna się zatem dokonywać w oparciu o instrumenty dyplomatyczne oraz porozumienie z Moskwą w ramach organizacji międzynarodowych – ONZ i SZOW – przy jednoczesnym utrzymaniu przez Pekin wysokiej gotowości militarnej.

Konkluzja jest następująca: ChRL planuje wykorzystywanie w przyszłości SZOW jako dyplomatycznego parawanu lub kordonu sanitarnego, który z jednej strony powstrzyma ingerencję mocarstw z innych bloków w wewnętrzne sprawy członków organizacji, a z drugiej wyizoluje państwa członkowskie w razie konfliktu z Chinami. Na marginesie można dodać, że kwestie roszczeń terytorialnych pojawiają się nie tylko w ChRL, ale i na Tajwanie (projekcje kuomintangowskiego resentymentu wielkich Chin). Dotyczą zarówno Rosji, jak i pozostałych sąsiadów Chin, zwłaszcza Mongolii. Obecnie jednak pretensje te nie są przedmiotem oficjalnych enuncjacji Pekinu ani Tajpej, a chińskie władze deklarują wolę kreowania i utrzymania dobrych relacji z sąsiadami.

Podobnie złożona sytuacja, determinowana zarówno kwestiami geopolitycznymi (sporami terytorialnymi oraz stosunkiem do USA, Pakistanu i Japonii), jak i współzależnieniem gospodarczym (obustronnymi wymiernymi korzyściami) występuje w relacjach Chin i Indii⁴³.

1. Stosunki obu mocarstw pozostają napięte z powodu kilkudziesięcioletnich już konfliktów granicznych w Aksai Chin i Arunačal Pradeś. Wystarczy wspomnieć, że w 1962 r. doszło do wojny chińsko-indyjskiej, a ostatni poważny

43 Zob. T. Okraska, *Słoń w pogoni za smokiem. Stosunki indyjsko-chińskie w zmieniającym się świecie*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2019.

i niebezpieczny incydent graniczny ze starciami zbrojnymi wydarzył się w 2020 r., mocno komplikując współpracę polityczną oraz wymianę gospodarczą między oboma państwami. Istotnym problemem w relacjach dwustronnych pozostaje przy tym wsparcie udzielane przez Nowe Delhi Tybetowi.

2. Jakość stosunków dwustronnych istotnie rzutuje na szerszy kontekst geopolityczny. Chiny utrzymują przyjazne relacje z przeciwnikiem Indii – Pakistanem, natomiast Indie symetrycznie przyjaźnią się z Japonią, a wspólnie z nią, USA i Australią uczestniczą w formacie QUAD, mającym zagwarantować stabilność i bezpieczeństwo w regionie Indo-Pacyfiku. Nowe Delhi pozostaje ponadto w bardzo dobrych stosunkach z Moskwą, sięgających tradycją jeszcze czasów radzieckich, co może służyć pozyskaniu przychylności lub przynajmniej neutralności Rosji w wypadku ewentualnego wielkoskalowego gorącego konfliktu z Chinami. Nowe Delhi wbrew Pekinowi konsekwentnie blokuje członkostwo Pakistanu i Turcji w BRICS, a z Islamabadem toczyło nawet w maju 2025 r. krótki, ale najpoważniejszy od ćwierćwiecza konflikt zbrojny.

3. Mimo napięć wynikających ze sporów granicznych i rozbieżnych interesów geopolitycznych Chiny i Indie blisko współpracują na polu gospodarczym, a w ostatnim czasie – także geoeconomicznym. Indie są wielką gospodarką, co prawda niemal pięciokrotnie mniejszą od chińskiej⁴⁴, ale o dwukrotnie większej dynamice wzrostu. W 2020 r. Nowe Delhi zainicjowało politykę aktywnego powstrzymywania ekspansji chińskich gigantów cyfrowych. Protekcyjnistyczna polityka ekonomiczna USA pod przywództwem Donalda Trumpa i groźby wprowadzenia nowych ceł spowodowały jednak, że w ostatnim czasie następuje wyraźne zbliżenie indyjsko-chińskie. Nowe Delhi skłonne jest znieść część nałożonych na chińskie korporacje i ich produkty ograniczeń w dostępie do własnego rynku. Podobnie Pekin zamierza częściowo złagodzić kontrolę nad eksportem wybranych metali (w tym pierwiastków ziem rzadkich), magnezów, baterii, technologii, licencji czy nawozów do Indii⁴⁵. W 2025 r. premier Narendra

44 W ujęciu nominalnym według MFW. Zob. *World Economic Outlook*, „International Monetary Fund” [online, dostęp: 21 III 2026]: <[https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO\(9.0.0\)](https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO(9.0.0))>.

45 G. Kubera, *Rywale z przymusu. Dlaczego Chiny i Indie potrzebują się nawzajem właśnie teraz*, „Business Insider” [online], 1 IX 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://businessinsider.com.pl/gospodarka/rywale-z-przymusu-dlaczego-chiny-i-indie-potrzebujaja-sie-nawzajem-wlasnie-teraz/qn4q396>>.

Modi po raz pierwszy od siedmiu lat złożył wizytę w Chinach, przyjeżdżając na szczyt SzOW w Tienlinie. Z pewnością zatem chiński przywódca w ramach rewizyty pojawi się na tegorocznym szczycie formatu w Indiach (mimo tzw. walki buldogów pod dywanami w kierownictwie KPCh i ChRL prawdopodobnie wciąż będzie to Xi Jinping).

4. Indie są ogromną gospodarką konsumencką, z najdynamiczniej na świecie rosnącym chłonnym rynkiem wewnętrznym. Wobec spowolnienia gospodarczego w Chinach staje się on jedną z kluczowych dźwigni podtrzymania dynamiki ich wzrostu. Indie z kolei, mimo wielkiego deficytu w handlu z ChRL, potrzebują chińskich podzespołów elektronicznych i komponentów dla przemysłu farmaceutycznego⁴⁶. Gospodarki obu krajów pozostają zatem w stosunku znacznej komplementarności, przy czym nie jest to raczej sojusz, a współzależność konkurencyjna.

W niektórych dziedzinach można zaobserwować korektę dominującej w Nowym Delhi orientacji politycznej na państwa SzOW i BRICS w kierunku zacieśniania relacji z USA i Unią Europejską. Bynajmniej nie oznacza to jednak konwersji geopolitycznej i rezygnacji Indii ze sprzecznych z interesami Stanów Zjednoczonych dążeń do policentryzacji systemu międzynarodowego. Polityka zagraniczna Nowego Delhi zachowuje swój najbardziej wielowektorowy na tle innych członków BRICS i SzOW charakter. Czynnikiem, które najsilniej wpływają na dekonstrukcję spójności obu formatów, są natomiast napięcia i sprzeczności w stosunkach między ich dwoma najbardziej znaczącymi członkami oraz ich geostrategiczna rywalizacja.

* * *

Powyżej przedstawione zostały obszary zgodności i sprzeczności interesów głównie pomiędzy Chinami i Rosją oraz Chinami i Indiami. Są to bowiem najbardziej znaczący członkowie zarówno BRICS, jak i SzOW. Inne duże i sceptyczne wobec westernocentrycznego świata państwa – Brazylia i RPA – należą jedynie do BRICS, a ich odległe od superkontynentu eurazjatyckiego położenie determinuje odmienny charakter relacji z mocarstwami wschodniej Eurazji. Przynależność do tej grupy stanowi dla nich formę mocniejszego zaimplementowania swojej pozycji w systemie międzynarodowym.

46 Tamże.

wym oraz kontestacji amerykańskiego hegemonizmu globalnego. Brazylia jest ponadto głównym podmiotem zrzeszającego kilka państw Ameryki Południowej formatu Mercosur (Wspólny Rynek Południa), który zaczyna właśnie intensywnie kooperować z Unią Europejską. Wielką niewiadomą pozostaje natomiast przyszła rola RPA na kontynencie afrykańskim, co wynika z niestabilnej sytuacji wewnętrznej państwa, naznaczonej głębokimi problemami politycznymi, społecznymi i gospodarczymi.

Refleksje końcowe

W kontekście przedstawionych w artykule zagadnień istotne staje się pytanie o instytucjonalną i geopolityczną komplementarność opisywanych struktur – grupy BRICS i Szanghajskiej Organizacji Współpracy. W porównaniu do mocarstw i dużych państw Zachodu członkowie obu formatów mają nieporównywalnie mniejsze doświadczenia globalne. Ostatnie dwa stulecia były epoką bezwzględnej dominacji zachodnich formacji państwowych w systemie światowym. Stworzyły one prężne imperia prowadzące globalną ekspansję kolonialną, w ramach której zdołały podporządkować sobie wielkie obszary Ameryki, Afryki, Australii i Azji, w tym Chiny i Indie. W przeszłości imperialne i ekspansjonistyczne doświadczenia Zachodu były w pewnej mierze udziałem tylko jednego państwa BRICS i SzOW, a mianowicie Rosji. Współcześnie państwo to nie dysponuje jednak takim potencjałem ekspansyjnym jak Cesarstwo Rosyjskie czy Związek Radziecki i choć ma pewne, lecz systematycznie malejące wpływy w różnych częściach świata, toczy walkę co najwyżej o dominację regionalną na obszarze poradzieckim. Pod koniec XVIII w. jeden z zamorskich kolonialnych obszarów imperium brytyjskiego zdołał wywalczyć niepodległość, w kolejnym stuleciu stworzyć i rozwinąć dynamiczny system gospodarczy, a w XX w. przekształcić się w nowoczesne supermocarstwo globalne. Krajem tym były Stany Zjednoczone, które po drugiej wojnie światowej zaczęły prowadzić aktywną politykę globalną, z powodzeniem organizując Zachód do zimnowojennej rywalizacji z ZSRR i komunizmem. Amerykańska dominacja nie opierała się na klasycznym grabieżczym kolonializmie, jaki charakteryzował mocarstwa europejskie, chociaż przejęła niektóre z jego cech i przejawiała je po zwycięstwie kapitalistycznego i demokratycznego Zachodu w zimnej wojnie. USA oparły swój nowoczesny model supremacji globalnej na światowej sieci sojuszy – *Pax Americana*, wypracowaniu efektywnych mechanizmów gospodarczych

i finansowych, rozwoju technologicznym oraz *soft power*. Nie potrafiły jednak przekształcić swojego globalnego prymatu w okresie pozimnowojennym w powszechną zinstytucjonalizowaną współpracę międzynarodową.

Obecnie, gdy w ramach procesów globalizacyjnych odrodziły się lub wykreowały na nowo dawne potęgi Azji (szczególnie Chiny, których potencjał w wielu aspektach przewyższył amerykański), na Wschodzie pojawiają się ambicje przebudowy świata i stworzenia systemu międzynarodowego, który stanowiłby alternatywę wobec zachodniego hegemonizmu. Znajduje to wyraz w intencji powoływania nowych organizacji i instytucji międzynarodowych. W działaniach tych widoczne jest wzorowanie się na zachodnich doświadczeniach i strategiach⁴⁷. Chiny, tak samo jak zbudowały swoją potęgę producencką, stosując strategię inżynierii odwrotnej, przenoszą ją teraz na poziom ustanawiania zdominowanych przez siebie organizacji o zasięgu globalnym i regionalnym, kopiując niektóre zachodnie mechanizmy i praktyki w tej materii. Państwo chińskie potrzebuje tego rodzaju *know-how*, gdyż nigdy w swojej historii nie prowadziło polityki globalnej. Nie jest to jednak nieperspektywiczny imitacjonizm, gdyż ChRL ma zdolności do twórczej progresji⁴⁸. Z dominującym udziałem Chin powstają zatem instytucjonalne podmioty międzynarodowe, które stawiają sobie dwa główne cele: policentryczny system międzynarodowy (konstituowany przez jeden z wariantów koncertu mocarstw) oraz niezależny od Zachodu (głównie USA) globalny system finansowy – wolny od dyktatury dolara i uwzględniający postulat zwiększenia wpływów państw globalnego Południa w światowych instytucjach finansowych. Trzecim, mniej eksponowanym celem jest reforma ONZ, również przewidująca zwiększenie roli niezachodnich państw, głównie poprzez dokooptowanie do Rady Bezpieczeństwa Brazylii, Indii i RPA. Wiele inicjatyw, zarówno *stricte* instytucjonalnych, jak i geopolitycznych, które podejmują państwa BRICS i SZOW, ma charakter synergiczny i na poziomie deklaracji sprawia wrażenie skoordynowanych. W kilku kwestiach oba te formaty wielostronnej współpracy się uzupełniają. W stosun-

47 N. Inkster, *Wielkie rozstanie. Rywalizacja Chin i Stanów Zjednoczonych Ameryki o dominację technologiczną*, przekł. A. Rybacka, J. Głodek, Colorful Media Books, Poznań 2022, s. 175–200.

48 Pekińczyk 40, *Jak Chiny stały się potęgą innowacji w XXI wieku*, „I Ching” [online], 11 II 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.iching.pl/jak-chiny-staly-sie-potega-innowacji-w-xxi-wieku>>.

kach bilateralnych namiętnie podtrzymują jednak wiele historycznych zaszłości, sprzeczności i konfliktów interesów, generując nowe obszary rywalizacji. Może to sprzyjać koniunkturalizmowi postaw i motywacji, przejawiającemu się w traktowaniu członkostwa w BRICS i SZOW wyłącznie jako sposobu na zwiększenie pola manewru w polityce zagranicznej przez poszczególnych członków tych struktur.

BRICS i SZOW nie są bytami martwymi, wykazują bowiem znaczący potencjał rozwoju i ekspansji⁴⁹. Chiny jako główny motor polityczno-ekonomiczny i państwo dominujące w obu formatach są bardzo zainteresowane transformowaniem ich w skupiające wiele krajów i maksymalnie zinstytucjonalizowane organizacje. Gotowość Pekinu do ponoszenia pewnych kosztów (największych kontrybucji w instytucje finansowe) nie jest jednak bynajmniej aktem miłosierdzia ani działaniem bezinteresownym, a inwestycją w swoją przynajmniej względną dominację gospodarczą i polityczną na wielkich obszarach globu. Chiny wyciągają z takiej konfiguracji sojuszy korzyści alternatywne – np. w wyniku częstych wspólnych manewrów wojskowych w ramach SZOW mogą ćwiczyć zdolność do projekcji siły w odległych regionach świata, uzyskując w ten sposób cenne doświadczenia i wzmacniając wartość bojową swoich wojsk⁵⁰. Z uwagi na rosnącą potęgę i równie silnie rozwijające się globalne aspiracje ChRL istnieje niebezpieczeństwo transformacji BRICS i SZOW w geopolityczne i geoekonomiczne pasy transmisyjne chińskiego neoimperializmu i kryptoneokolonializmu – w ich polityczno-instytucjonalne instrumentarium i zaplecze służące ustanawianiu światowego *Pax Sinica*. Chiny starają się jednak hamować lub maskować swój triumfalizm, wskazując, że ich regionalna czy nawet globalna dominacja nie będzie miała nic wspólnego z tradycyjną zachodnią arogancją kolonialną

49 A. A. Rabczun, *BRICS: rola, ekspansja i przyszłe możliwości*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2023, nr 2, s. 225–257; R. Bari Urcosta, *BRICS and the Rise of the Global South: Towards a New Geoeconomic Architecture*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 4, s. 97–132: <<https://doi.org/10.35757/sm.202578.4.05>> [dostęp: 16 II 2026].

50 Zob. R. Weitz, *Sino-Russians Interactions Regarding the Shanghai Cooperation Organization*, „Hudson Institute” [online], 17 VII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.hudson.org/security-alliances/sino-russian-interactions-regarding-shanghai-cooperation-organization-richard-weitz>>; Ł. Gacek, *Nowy wspaniały świat...? Strategiczne narracje Chin a reforma systemu globalnego zarządzania*, Wydawnictwo „Prześwity”, Warszawa 2024, s. 128.

lub neokolonialną. Jej fundamentem mają być wzajemnie korzystne relacje ChRL z otoczeniem międzynarodowym⁵¹. W przeszłości Chiny, Indie oraz inne państwa członkowskie BRICS i SzOW w większości padały ofiarami zachodniego, ale też rosyjskiego i japońskiego kolonializmu – często o charakterze eksterminacyjnym, co zachowały w swojej nierzadko selektywnej pamięci historycznej.

Dziś nie da się budować dominacyjnej lub hegemonalnej pozycji międzynarodowej w oparciu o dawne wzorce ekspansjonistyczne. Takie determinanty potęgi narodowej jak demografia, geografia czy zasoby naturalne wciąż mają niezaprzeczone znaczenie. W ostatecznym bilansie okazują się jednak niewystarczające do określenia rzeczywistej potęgi danego państwa, gdyż wynika ona przede wszystkim z decyzji strategicznych, organizacji wewnętrznej, kierunków inwestycyjnych, zawieranych sojuszy oraz konfliktów i wojen, w których dane państwo uczestniczy i których unika⁵². W takim kontekście powstanie i rozszerzanie BRICS i SzOW jest obiektywnym procesem, wynikającym z postępującej globalizacji, rozwoju ekonomicznego, rosnącego poczucia podmiotowości i sprawczości na arenie międzynarodowej, ambicji do kreowania systemu światowego i kontestacji globalnego liberalizmu polityczno-ekonomicznego jako optymalnej formuły systemowej dla całego świata. Stanowi również zapowiedź korekty globalnego westernocentrycznego układu sił.

BRICS i SzOW to najbardziej znane i aktywne podmiotowe instrumenty lub formy organizowania się krytycznych wobec globalnej dominacji Zachodu państw azjatyckich, afrykańskich, południowoamerykańskich (z zachodniej hemisfery obecnie tylko Brazylii) oraz Rosji i Białorusi. Poziom spójności tych bytów, w wielu obszarach niezbyt wysoki, jest nieporównywalny ze spójnością organizacji ustanowionych przez państwa zachodnie, w szczególności Unii Europejskiej czy NATO. W ostatnich latach podmioty te dotknął co prawda wyraźny kryzys wizji i celów, jednak w porównaniu do stopnia zintegrowania państw BRICS i SzOW wydają się

51 Zob. H. Kissinger, *O Chinach*, przekł. M. Komorowska, Wydawnictwo „Czarne”, Wołowiec 2024, s. 481–505.

52 J. Sullivan, *The Sources of American Power. A Foreign Policy for a Changed World*, „Foreign Affairs” [online], 24 X 2023 [dostęp: 21 III 2026]; <<https://www.foreignaffairs.com/united-states/sources-american-power-biden-jake-sullivan>>.

monolitami. Formaty wielostronnej współpracy międzynarodowej powoływane przez kraje globalnego Południa oraz Rosję pozostają w określonych sferach instytucjonalnie i geopolitycznie komplementarne, jednak nie znajduje to efektywnego przełożenia na realną zdolność ich członków do udzielenia skoordynowanej solidarnej pomocy napadniętemu partnerowi. Pokazuje to trwająca obecnie wojna z Iranem, który padł ofiarą agresji Izraela i globalnego hegemonu – USA. Na ten fundamentalny aspekt paraliżu sprawczości BRICS, której granice wyznacza konfrontacja z jedynym supermocarstwem lub jakakolwiek prawdziwa konfrontacja, zwraca się uwagę w Indiach:

Wydarzenia [w Zatoce Perskiej] obaliły polityczny dogmat, że BRICS stanowi alternatywę dla jednobiegunowości promowanej przez Zachód. Pozostały zatem intencje i retoryka o wielobiegunowości, co nie jest złe, o ile pomysły są użyteczne. BRICS jest świadkiem własnej nieistotności. Niestety wrakiem tym sterują teraz, jako obecny przewodniczący BRICS, Indie, które pozostają w przyjaznych stosunkach z każdą stroną konfliktu: USA, Izraelem, Iranem, Arabią Saudyjską i państwami Zatoki Perskiej. Znalezienie się w złożonej sytuacji jest jednak również szansą, jeśli Delhi zechciałoby to tak postrześć⁵³.

W Indiach wskazuje się ponadto, że dla prezydenta USA Donalda Trumpa jedną ze strategii osiągania celów w polityce międzynarodowej jest wykorzystywanie negocjacji dyplomatycznych jako instrumentu oszustwa, a przebieg konfliktu z Iranem daleki jest od scenariusza, który zakładały gry wojenne w Waszyngtonie⁵⁴. Takie same zarzuty jak wobec BRICS można jednak postawić SZOW, której kompetencje w pewnym zakresie obejmują również sojusz wojskowy. Prawdopodobnie tylko Chiny, Rosja i Tadżykistan (członek wyłącznie SZOW) udzieliły Teheranowi wydatniejszej, lecz w szczegółach enigmatycznej pomocy. Przypuszczalnie obejmuje ona obecność doradców i instruktorów wojskowych oraz operatorów skomplikowanych systemów uzbrojenia, a także kwestie logistyczne

53 H. Jacob, *Ten Reflections on the Iran War: A View from Delhi*, „India's World” [online], 18 III 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://indiasworld.in/new-reflections-on-the-iran-war-a-view-from-delhi/>>.

54 Tamże.

i przekazywanie danych wywiadowczych, m.in. satelitarnych⁵⁵. Dodatkowo konflikt na Bliskim Wschodzie i w Zatoce Perskiej implikuje kuriozalny paradoks: ZEA jako jeden z członków grupy BRICS występuje w charakterze sojusznika Stanów Zjednoczonych, głównie w zakresie udostępniania im baz wojskowych i infrastruktury, przez co stanowi cel irańskiego odwetu. W podobnej sytuacji zostały postawione państwa partnerskie SzOW w regionie: Arabia Saudyjska, Bahrajn, Katar, Kuwejt i ZEA. Teheran od lat oskarżany jest przez Waszyngton o prowadzenie równoległe z cywilnym programem atomowym tajnych prac nad bronią nuklearną, co w retoryce obecnej administracji Białego Domu ma stanowić wielkie zagrożenie dla amerykańskiego bezpieczeństwa narodowego. Izrael natomiast postrzega państwo ajatollahów jako zagrożenie egzystencjalne i promotora antyizraelskiego terroryzmu. Stworzenie przez Iran arsenału jądrowego uczyniłoby z niego czwarte mocarstwo atomowe w grupie BRICS i piąte w SzOW.

W obliczu konfliktu w Zatoce Perskiej spektakularne rozszerzenie grupy BRICS z lat 2024–2025 do formuły BRICS+ oraz przyjęcie Iranu do SzOW w 2023 r. nie wydają się decydującymi zmianami jakościowymi. W wielu sferach państwa globalnego Południa i Rosja pozostają na etapie konceptualizacji swojej wspólnej tożsamości i starają się wypracować fundamenty, na których będzie można budować realną, a nie życzeniową alternatywę wobec wspólnot zachodnich.

Bibliografia

- Adamczyk M., *Nowy Jedwabny Szlak jako próba stworzenia mocarstwa lądowego w myśl klasycznych teorii geopolitycznych*, „Kultura – Historia – Globalizacja” 2017, nr 22.
- Alimov R., *The Role of the Shanghai Cooperation Organization in Counteracting Threats to Peace and Security*, „United Nations” [online], 11 X 2017 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.un.org/en/chronicle/article/role-shanghai-cooperation-organization-counteracting-threats-peace-and-security>>.
- Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving The People's Republic of China 2025*, U.S. Department of Defense, [b.d.m.w.]: <<https://media.defense.gov/2025/Dec/23/2003849070/-1/-1/1/ANNUAL-REPORT-TO-CONGRESS->

55 Zob. И. Пелличчиари, *Россия в Иране действует как США на Украине?*, „Россия в глобальной политике” [online], 11 III 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://global-affairs.ru/articles/rossiya-v-irane-pellichchiari/>>.

- MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2025.PDF> [dostęp: 21 III 2026].
- Barbashin A., *BRICS and No Mortar: Why Russia Has Failed to Create a Viable Alternative to the G7*, „The Insider” [online], 23 X 2024 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://theins.ru/en/opinion/anton-barbashin/275558>>.
- Bari Urcosta R., *BRICS and the Rise of the Global South: Towards a New Geoeconomic Architecture*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 4: <<https://doi.org/10.35757/sm.2025.78.4.05>> [dostęp: 16 II 2026].
- BRICS Business Forum Identifies Pathways to Foster Economic Growth and Enhance Productive Integration across the Global South*, „BRICS Brasil 2025” [online], 5 VII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://brics.br/en/news/brics-business-forum-identifies-pathways-to-foster-economic-growth-and-enhance-productive-integration-across-the-global-south>>.
- BRICS zbudują własny MFW*, „Bankier” [online], 15 VII 2014 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.bankier.pl/wiadomosc/BRICS-zbuduja-wlasny-MFW-7216675.html>>.
- Burakowski A., *New Development Bank – jedyna wspólna organizacja grupy BRICS*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, t. 78, nr 1: <<https://doi.org/10.35757/SM.2025.78.1.08>> [dostęp: 16 II 2026].
- Charter of Shanghai Cooperation Organization*, The Shanghai Cooperation Organization, [b.m.w.], 6 VII 2002: <<https://eng.sectsc.org/images/07e8/oc/14/1625960.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].
- Chen L., Chu M. M., *China’s Xi Pushes a New Global Order, Flanked by Leaders of Russia and India*, „Reuters” [online], 1 IX 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.reuters.com/world/china/chinas-xi-pushes-new-global-order-flanked-by-leaders-russia-india-2025-09-01/>>.
- Chiny muszą przygotować się na najgorsze: jeśli Rosja się rozpadnie, nie można utracić obszaru liczącego 7 mln km²*, „Net Ease” [online], 14 XII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.163.com/dy/article/KGP3MRO60543OST6.html>> [tłumaczenie z wykorzystaniem automatycznego translatora przeglądarki Opera].
- Cimek G., *BRICS – w kierunku nowego reformizmu w polityce międzynarodowej*, „Konteksty Społeczne” 2013, t. 1 (1).
- Cimek G., *Globalne aspiracje grupy BRICS*, „Przestrzeń Społeczna” 2013, nr 3/1 (5).
- Cimek G., *Instytucjonalizacja jako czynnik rozwoju klubu BRICS*, [w:] *Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, red. E. Stadtmuller, Ł. Fijałkowski, Wydawnictwo „Rambler”, Warszawa 2015.
- Cimek G., *Szanghajska Organizacja Współpracy w kształtowaniu procesów regionalnych i globalnych*, „Przegląd Zachodni” 2019, nr 2.
- Dumała H., *BRICS+ – nowy element globalnego multilateralizmu*, Instytut Stosunków Międzynarodowych UMCS, [Lublin 2024] (Komentarze Instytutu Stosunków Międzynarodowych UMCS, 18 (2/2024)): <<https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2024/0814/143544-brics-nowy-element-globalnego-multilateralizmu-h-dumala.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].

- Dutkiewicz P., *Przyszłość Szanghajskej Organizacji Współpracy w stosunkach międzynarodowych*, „Instytut Nowej Europy” [online], 7 V 2021 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://ine.org.pl/przyszlosc-szanghajskej-organizacji-wspolpracy-w-stosunkach-miedzynarodowych/>>.
- Gaca M., *BRICS: przeciwwaga dla G7 czy „sny o potęgę”?*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, [Warszawa] 2024 (Komentarz 10/2024): <<https://csm.org.pl/wp-content/uploads/2024/10/BRICS-3.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].
- Gacek Ł., *Nowy wspaniały świat...? Strategiczne narracje Chin a reforma systemu globalnego zarządzania*, Wydawnictwo „Prześwity”, Warszawa 2024.
- Gacek Ł., *Współpraca czy rywalizacja: Rosja i Chiny w Arktyce*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 1.
- Głogowski A., *BRICS i Pakistan po szczycie w Kazaniu*, „Raport. Wojsko, technika, obronność” 2024, nr 11.
- Głogowski A., *Przyczyny zablokowania akcesji Pakistanu i Turcji do BRICS Plus przez Indię*, „Przegląd Geopolityczny” 2025, nr 53.
- Inkster N., *Wielkie rozstanie. Rywalizacja Chin i Stanów Zjednoczonych Ameryki o dominację technologiczną*, przekł. A. Rybacka, J. Głodek, Colorful Media Books, Poznań 2022.
- Jacob H., *Ten Reflections on the Iran War: A View from Delhi*, „India’s World” [online], 18 III 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://indiasworld.in/new-reflections-on-the-iran-war-a-view-from-delhi/>>.
- Jak nowa waluta krajów BRICS+ zmieni globalną gospodarkę?*, „Forum Biznesu” [online], 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://forumbiznesu.pl/wiadomosci/jak-nowa-waluta-krajow-brics-zmieni-globalna-gospodarke>>.
- Janusz-Pawletta B., *Kierunki reformy Organizacji Narodów Zjednoczonych*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2006, nr 2 (2).
- Joint Statement of the BRIC Leaders*, BRICS, Ekaterinburg, 16 VI 2009: <<https://bricsthinktankscouncil.org/wp-content/uploads/2009/06/Joint-Statement-of-the-BRIC-Leaders.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].
- Kaczmarek M., *Nowy Jedwabny Szlak i Eurazjatycka Unia Gospodarcza: chińska i rosyjska praktyka budowy wpływów w Azji Centralnej*, „Stosunki Międzynarodowe / International Relations” 2016, t. 52, nr 3.
- Kazan Declaration. Strengthening Multilateralism for Just Global Development and Security*, BRICS, Kazan, 23 X 2024: <<https://brics.br/pt-br/documentos/acervo-de-presidencias-antiores/leaders-declarations/2024-xvi-brics-summit-kazan-declaration.pdf/@@download/file>> [dostęp: 21 III 2026].
- Khan S., *China’s Xi, Russia’s Putin Share Vision for New Global Order at Security Forum*, „Modern Diplomacy” [online], 1 IX 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://modern diplomacy.eu/2025/09/01/chinas-xi-russias-putin-share-vision-for-new-global-order-at-security-forum/>>.
- Kissinger H., *O Chinach*, przekł. M. Komorowska, Wydawnictwo „Czarne”, Wołowiec 2024.

- Kubera G., *Rywale z przymusu. Dlaczego Chiny i Indie potrzebują się nawzajem właśnie teraz*, „Business Insider” [online], 1 IX 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://businessinsider.com.pl/gospodarka/rywale-z-przymusu-dlaczego-chiny-i-indie-potrzebuja-sie-nawzajem-wlasnie-teraz/qn4q396>>.
- Liberska B., *Perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki do 2050 r.*, „Studia Ekonomiczne” 2010, nr 4 (67).
- Lubina M., *Niedźwiedź w cieniu smoka. Rosja–Chiny 1991–2014*, Wydawnictwo „Księgarnia Akademicka”, Kraków 2025.
- Lubina M., *Niedźwiedź w objęciach smoka. Jak Rosja została młodszym bratem Chin*, Wydawnictwo „Szczeliny”, Kraków 2022.
- Materski W., *Konferencja w Bretton Woods w 1944 roku*, „Studia Polityczne” 2014, t. 42, nr 2.
- Miedziński P., *Wyścig zbrojeń na morzu. Chiny planują flotę 9 lotniskowców do 2035 roku*, „Portal Obrony” [online], 14 I 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://portalobronny.se.pl/geopolityka/wyscig-zbrojen-na-morzu-chiny-planuja-flote-9-lotniskowcow-do-2035-roku-aa-J1fJ-V9wM-Yvuq.html>>.
- National Security Strategy of the United States of America*, The White House, Washington, November 2025: <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].
- Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, red. E. Stadtmüller, Ł. Fijałkowski, Wydawnictwo „Rambler”, Warszawa 2015.
- Okraska T., *Ewolucja ładu światowego w okresie pozimnowojennym: zarys problemu*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2013, nr 11.
- Okraska T., *Słoń w pogoni za smokiem. Stosunki indyjsko–chińskie w zmieniającym się świecie*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2019.
- Olędzki J. A., *Mocarstwo z panazjatyckiej mozaiki. Geneza i ewolucja Szanghajskiej Organizacji Współpracy*, Wydawnictwo „Asian Century”, Instytut Boyma, Warszawa 2019.
- O’Neill J., *Building Better Global Economic BRICS*, Goldman Sachs, [b.m.w.], 30 XI 2001 (Global Economics Paper, 66): <<https://www.goldmansachs.com/pdfs/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>> [dostęp: 21 III 2026].
- Oropeza Garcia A., *The Role of the China and the BRICS Project*, „Mexican Law Review” 2014, vol. 7, issue 1.
- Państwa grupy BRICS i ich znaczenie we współczesnej gospodarce światowej*, red. T. Sporek, K. Czech, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2015.
- Pavlovskij I., *Politika nacional’nyh interesov Rossii. Vektor razvitiâ sovremennoj Rossii*, Zebra E, Moskwa 2008.
- Pekińczyk 40, *Jak Chiny stały się potęgą innowacji w XXI wieku*, „I Ching” [online], 11 II 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.iching.pl/jak-chiny-staly-sie-potega-innowacji-w-xxi-wieku>>.

- Pelliččiarì I., *Rossia v Irane dejstvuet kak sša na Ukraine?*, „Rossia v global'noj politike” [online], 11 III 2026 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://globalaffairs.ru/articles/rossiya-v-irane-pellichchiari/>>.
- Perkowska A., *Szanghajska Organizacja Współpracy – geopolityka*, „Economy and Managment” 2010, nr 3.
- Petrov V., *Geopolitika Rossii. Vozroždenie ili gibel'?*, Veče, Moskva 2003.
- Proń E., *Szanghajska Organizacja Współpracy – perspektywy rozwoju i instytucje SZOW w erze Inicjatywy Pasa i Drogi*, [w:] *Sosnowieckie Spotkania Orientalistyczne. Język, literatura, społeczeństwo*, red. K. Bańka-Orłowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2021.
- Rabczun A. A., *BRICS: rola, ekspansja i przyszłe możliwości*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2023, nr 2.
- Rybicka M., Wieszczycka W., *Chiny – rosnące mocarstwo innowacyjności*, „Research Gate” [online], styczeń 2015 [dostęp: 21 III 2026]: <https://www.researchgate.net/publication/282643797_Chiny_-_rosnace_mocarstwo_innowacyjnosci_China_-_growing_power_of_innovation>.
- Sakowski M., *BRICS forum współpracy i rywalizacji Chin oraz Rosji*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, nr 1.
- Shanghai Cooperation Organization*, „Global Security” [online, dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.globalsecurity.org/military/world/int/sco.htm>>.
- Skrzypek R., *Chiny napędzają światową transformację energetyczną – niemal 75% nowych inwestycji OZE powstaje w Państwie Środka*, „IT Reseller” [online], 14 VII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://itreseller.pl/chiny-napedzaja-swiatowa-transformacje-energetyczna-niemal-75-nowych-inwestycji-oze-powstaje-w-panstwie-srodka/>>.
- Smolağa M., *BRICS jako reprezentant interesów globalnego Południa: analiza stanowiska ugrupowania względem głównych problemów w dialogu pomiędzy krajami Północy a Południa*, „Stosunki Międzynarodowe / International Relations” 2017, t. 53, nr 4.
- Solarz M. W., *Północ – Południe. Krytyczna analiza podziału świata na kraje wysoko i słabo rozwinięte*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Solarz M. W., *Trzeci Świat. Zarys biografii pojęcia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Sporek T., *BRICS jako nieformalny blok współpracy*, [w:] *Państwa grupy BRICS i ich znaczenie we współczesnej gospodarce światowej*, red. T. Sporek, K. Czech, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2015.
- Sullivan J., *The Sources of American Power. A Foreign Policy for a Changed World*, „Foreign Affairs” [online], 24 X 2023 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.foreign-affairs.com/united-states/sources-american-power-biden-jake-sullivan/>>.
- Szul R., *Globalne Południe wobec wojny na Ukrainie*, „Przegląd Geopolityczny” 2025, nr 53.
- Szymborski W., *Doktryna Busha*, Wydawnictwo „Wers”, Bydgoszcz 2004.

- Śmietana P., *Jak BRICS działa przeciwko dolarowi?*, „Independent Trader” [online], 13 X 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://independenttrader.pl/jak-brics-dziala-przeciwko-dolarowi/>>.
- [*Twenty Twenty-Six*] 2026 *National Defense Strategy*, U.S. Department of War, Washington, 23 I 2026: <<https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF>> [dostęp: 21 III 2026].
- Tyler P. E., *U.S. Strategy Plan Calls for Insuring No Rivals Develop a One-Superpower World. Pentagon's Document Outlines Ways to Thwart Challenges to Primacy of America*, „The New York Times”, 8 III 1992.
- Weitz R., *Sino-Russians Interactions Regarding the Shanghai Cooperation Organization*, „Hudson Institute” [online], 17 VII 2025 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.hudson.org/security-alliances/sino-russian-interactions-regarding-shanghai-cooperation-organization-richard-weitz>>.
- Włodkowska-Bagan A., *Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim*, Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2013.
- Wojczal K., *Północny Szlak Morski – to chińskie marzenia, alternatywa dla handlu czy dalekosiężny i pierwszorzędny cel strategiczny?*, „Krzysztof Wojczal” [online], 26 X 2017 [dostęp: 21 III 2026]: <<https://www.krzysztofwojczal.pl/geopolityka/azja-wschodnia/polnocny-szlak-morski-chinskie-marzenia-alternatywa-dla-handlu-dalekosiezny-pierwszorzedny-cel-strategiczny/>>.
- World Economic Outlook*, „International Monetary Fund” [online, dostęp: 21 III 2026]: <[https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO\(9.0.0\)](https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO(9.0.0))>.
- Zięba R., *Współczesne wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Stosunki Międzynarodowe / International Relations” 2016, t. 52, nr 3.